

A JÓOSVA VÖLGÝÉBEN

Az ország egyik legnagyobb karsztforrása táplálja a Jósua patakot, amely Szín alatt folyik a Bódvába. Ahol a Bódva széles völgye Perkupa és Szalonna között összehúzódik, délről jövet ott léptek át régente Borsodból Tornába, amelyhez egykor a Jósua völgye is tartozott. Tolna önálló kis megye volt 1881-ig, akkor egyesült Abaújjal. A karsztvidék nyugati része eredetileg Gömör megyéhez tartozott, ezért Gömör-mén a Jósua völgye is tartozott, ezért Gömör-mén megye neve. A hazánkhoz tartozó részét ma Aggteleki-karsztnak nevezik.

Vonattal Miskolc felől a Bódva völgyén át közelíthetjük meg a tájat. Az első tornai faluból, Perkupáról jelzett turistaút vezet a völgy keleti oldalán álló erdős Szár-hegyre (520 m). A tetején favázas háromszögletes torony áll. Ebből szép kilátás nyílik a távolban kéklő hegyekre, a közeli Rakaca-víztárolóra, a martonyi kolostorromra és a Gömör-Tornai-karszt legkeletibb tagjának, a Szilicei-fennsíknek a délkeleti peremén sorakozó hegyekre (Magas-hegy, Nagy-oldal stb.) E fennsík délkeleti szélébe vágódott be a Jósua völgye.

A Szilicei-fennsík keleti nyúlványa a Bódva-völgy fölé meredek falként emelkedő Alsó-hegy. Ennek fennsíkján húzódik az államhatár. Vele párhuzamos a jóval magasabb Felső-hegy, amely ugyancsak kapcsolódik a Szilicei-fennsíkhoz, s északról határolta a régi Torna megyét. A Szár-hegyről jó időben látható a Felső-hegy vonulata is.

Szín, Szinpetri

A Jósua völgyébe a Perkupa után következő Jósua-fő—Aggtelek vasútállomásról indul autóbusz. A völgyben az első falu Szín, ahonnan keskeny műút visz az 5 km-re levő Tulce-pusztára. (Lásd az Élet és Tudomány 1976. évi 1. számát. — A szerk.) Onnan kellemes kirándulást tehetünk a Ménes-völgybe, Derenkre és Szádvár romjaihoz. A Mé-

nes-völgyben 1978-ban egy barlangot is feltártak a kutatók.

Szín felett a völgyben Szinpetri a következő falu. Ha nem jártuk volna még meg a Szár-hegyet, Szinpetriből menjünk fel a Bércre. Onnan a Jósua-fő völgyét északról kiserő hegyekre nyílik nagyon szép kilátás.

A hegyvonulaton jelzett turistaút vezet tovább, nyugatra a Jósua völgyével párhuzamosan Jósua-fő felé. Ezen a karsztfennsík szélénél vonulaton Jósua-főre menet egy kis kitérővel útba ejthetjük az egykori égerszögi turistaházat. A jelenleg bányász üdülőként használt épület a Dász-töbör* tisztásának a szélén áll. Közvetlenül felette a Pitics-hegyen (453 m) kilátótorony emelkedik, s onnan a többsorokkal tagolt karsztfennsík Aggtelek körüli területére és a hegység dél felé fokozatosan alacsonyodó vonulataira, völgyeire nyílik kilátás.

A Pitics-hegyről visszatérve a közeli útelágazáshoz a Kajta-forrás völgyén át hamar leérünk Jósua-főre, hazánk egyik legszebb fekvésű hegyi falujába.

Élő múzeum

Szinpetriből az egyre szűkülő és helyenként sziklás hegyoldalakkal szegélyezett völgyön át műúton jutunk Jósua-főre, a nagy karsztforrások és erdős völgyek falujába. A Baradla Alsó-barlangjából előtörő Jósua-forrás táplálta bővízű Jósua-patak nagy kanyarral fordul a beléje torkolló patakok elé, amelyek a határon túli Kecsről és a közeli Tohonya-völgy forrásaiból érkeznek. A Tohonya-völgybe torkolló hosszú Lófej-völgy forrása időszakosan működik. Általában naponta egyszer üríti le a hegy belsejében összegyűlt vizet. A jósua-fői karsztforrások vízhozamát a Vízügyi Tudományos Kutató Központ helyi kutatóállomásának munkatársai rendszeresen mérik. Némely forrásnak a vizét vízellátásra hasznosítják, de a legtöbb forrás vize szabadon elfolyik.

A Jósua-forrás vize valamikor vashámort, malmokat hajtott, és kovácsműhely fújtatóját működtette. Villanyáramot is termelt a Baradla világításához. Vízét a második világháború előtt egy kis tóvá duzzasztották. Ez a Tengeszem-tó, amelyről a közeli szállodát is elnevezték. A Jósua-forrásból a hajdan tiszta víz helyett — sajnos — ma gyakran zavaros, erősen szennyezett víz fakad.

Jósua-fő még sok vonásában őrzi a régi hegyvidéki faluk életét. Lakói kis földjüket egyénileg művelik, de mezei munkát csak az idősebbek végeznek rendszeresen. A fiatal és a középkorú férfiak zöme a borsodi iparvidéken dolgozik, saját gazdaságukban csak szabadidejükben tevékenykednek. Néha bekapcsolódnak a mezei munkába — többnyire az érdekes „szénatakarásba” — az éppen ott vakációzó városi fiatalok is.

Nagyon elszoktunk már a cammogó tehénfogatótól — ám Jósua-főn ez sem ritka látvány. Sok faluban megszűnt már a kovácsműhely — de itt még működik egy a falu legrégebbi előtornácos házának alsó szintjén.

Mégis a múlthoz képest a falu lassan megváltozott. Azonban még nem sok házat építettek át, ugyanúgy, mint ahogy Szinpetriben sem. Ezért a falusi múlt néhány házból álló emlékgűjtését még ki lehetne alakítani Jósua-főn, a műemlék templom alatt, a Jósua-kanyar táján.

Asztmások gyógyhelye

Sok házban kereseti forrás az üdülővendégek — köztük főképp az asztmások és a kirándulók — elszállásolása. A tüdőasztmában szenvedők a Béke-barlang jósua-fői szakaszában gyógyíthatják betegségüket. Egy gyógykúra három hétig tart, s a betegek napi öt-hat órát tartózkodnak a barlang mélytartalmú, nedves és tiszta levegőjében. Az évente rendszeresen megismételt kúrák elősegítik, hogy a tüdőaszt-

*** mások könnyebben viseljék bajukat. A kúrák után sokan hosszabb, ideig panaszmentesek, néhányan meg is gyógyulnak.

A Béke-barlangban a gyógyküráz-
tatást a barlang felfedezőjének, *Jakucs Lászlónak* a javaslatára kezdte meg a *Borsodi Szénbányák Vállalat*. Nagy költséggel bejáratot építettek a barlang jósfafői szakaszába. A bejárat közelében, a Jósva-patak partján egy faházasszsanatórium épült, amely csak *nyáron* tart nyitva. A kúra idején a bányász betegek ebben laktak, a többiek pedig magánházaknál szálltak meg a faluban, s önköltséges áron vehetik igénybe a gyógybarlangot és az orvosi kezelést, a *Miskolcon* székelő bányavállalat főorvosának előzetes engedélyével, illetve beutalójával.

Szép túravonalak

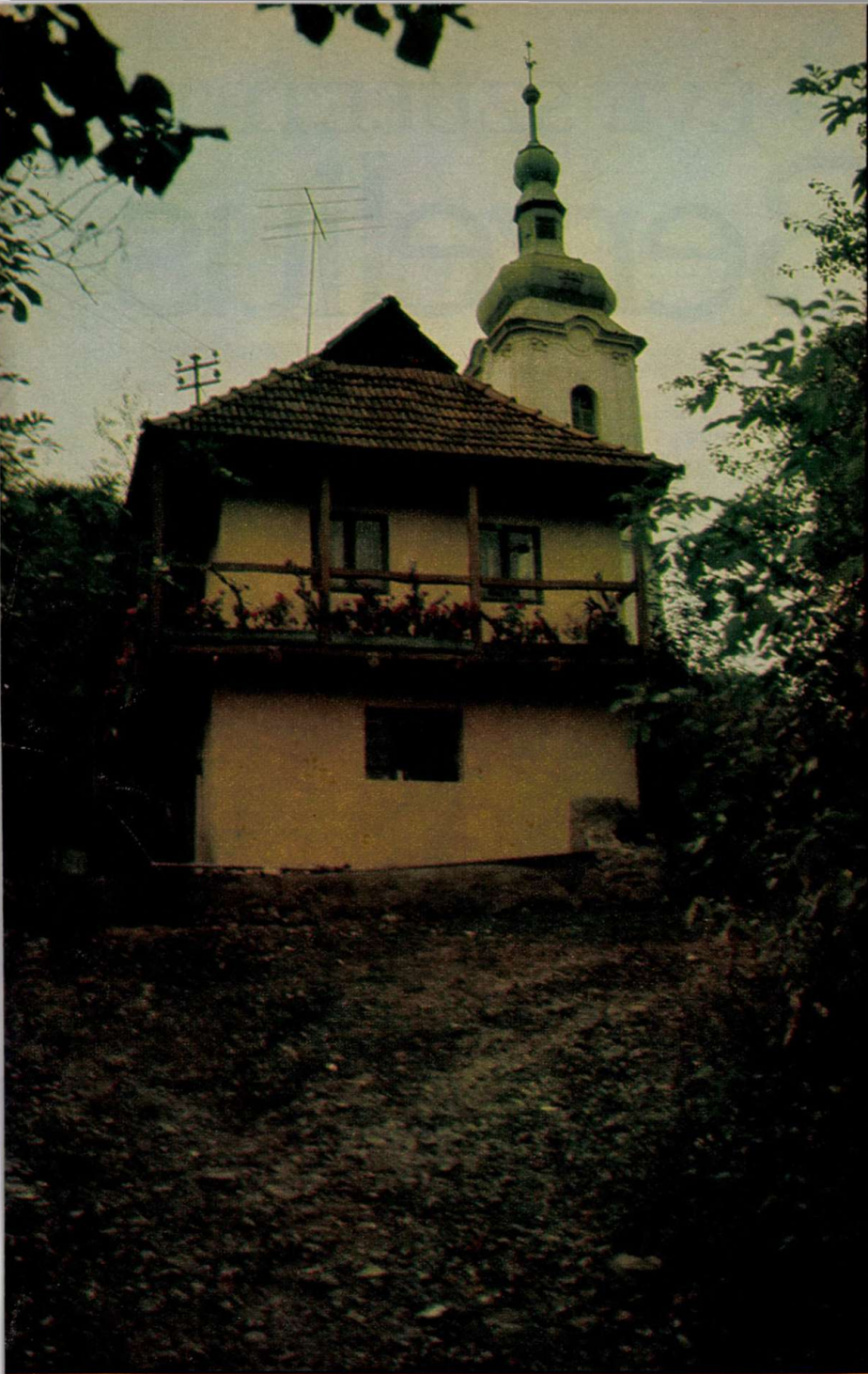
A Jósfafőn találkozó erdős völgyek és a fölöttük emelkedő hegyek

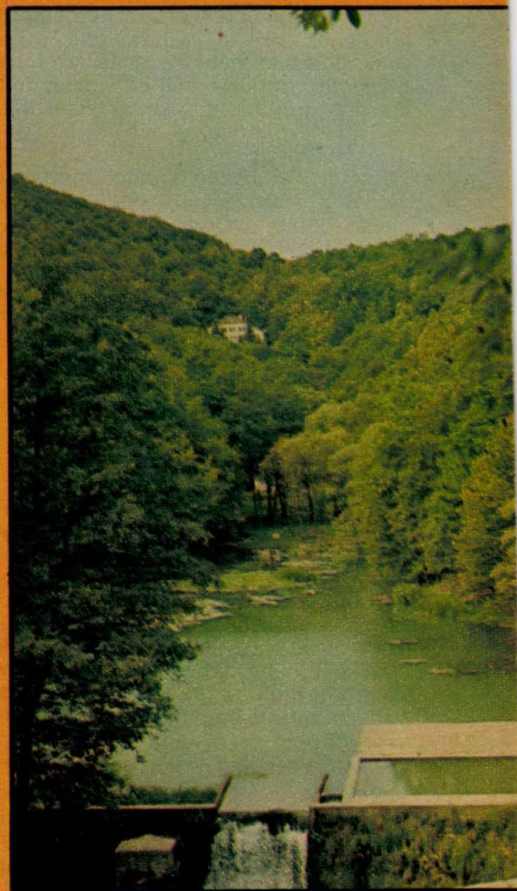
2

1

3

4

legszebb hazai túraútvonalaink közé tartoznak. Ha a jósvafői műemlék templomtól fölmegyünk a temetőbe, nemcsak a régi időket idéző, érdekesen faragott fejfákban gyönyörködhetünk, hanem a falu és a messze nyúló Jósva-völgy látványában is. A templom mellett álló évszázados nagy *hársfát* egykor *szégyenfának* használták: a hűtlenségen ért asszonyokat kötötték hozzája. A fa három nagy ága közül kettőt egy 1974 augusztusában dúló vihar leszakított. Később a harmadikat is le kellett vágni, nehogy a templomra zuhanjon.

Még jobb kilátópontra jutunk, ha a Szelce-pusztára induló szekérútról felkapaszkodunk a meredek sziklás hegyoldalra. Onnan a magasból jól látjuk a faluban találkozó nagy patakokat. Az egyik legszebb kilátás a Jósva-völgytől Aggtelek felé vezető műút szerpentinjeiről nyúlik a környékre. Onnan szétváltozik az erdős tájba természetesen beleilleszkedő Tengerszem Szálló és a falu határát északról lezáró legmagasabb hegy, a Nagyoldal is.

A Nagyoldalra, a Gömör—Tornai-karszt magyarországi részének legmagasabb pontjára szintén a Szelce-pusztá felé vezető szekérútról juthatunk el. Amikor az út a fennsíkra ér, térjünk le balra a néhány éve még szántóként művelt, de már parlagon hagyott területre!

1. Jósvalő
2. Jósval-patak
3. A református templom
4. A Tengerszem

(Béres Ferencné
felvételei)

*** Ott a Nagyoldal hosszú délnyugati lejtőjének erdős hajlata felé tartunk. Közben néhány török és *láp*a (nagyobb török) mellett megyünk el. Ez utóbbiakban többnyire *ku-koricát* termelnek, s azt korlát védi a vadkártól.

Az erdős hegyoldalban meredek de jól járható ösvény visz a 604 m magas lapos csúcsra, amelyről nagyon hiányzik a kilenc-tíz éve még ott állott kilátó. Ha kényelmesebben akarunk odajutni, akkor a szelce-pusztai vadászház mellől, az *Oltárkő* fölött odavezető vadászösvényt válasszuk.

Özek, szarvasok, vaddisznók

A Nagyoldal és a Szilicei-fennsíknek tőle északra elterülő része *nagyvadban gazdag* területeink közétartozik. Ha arra járunk, nem ritkán találkozhatunk az erdőben özekkel, szarvasokkal, vaddisznóval. Ezek az állatok jókora *kárt* tesznek a közeli vetésekben. A jósvafőiek szántóföldjeik egy részét a nagy vadkár miatt hagyták parlaggá fűvesedni.

A Jósfa-völgy vadregényes környékének bejárása után legnevezetesebb látványosságnak, a Baradla jósvafői szakaszának megtekintését sem mulaszthatjuk el! A barlang vöröstói bejáratától a jósvafői kijáratig vezető középtúrán egyebek között hazánk legmagasabb állócseppköve, a *Csillagvizsgáló* és a lenyűgözően szép *Óriások-terme* stb. érintésével — a helyi barlangvezetők szavaival élve — „Közép-Európa legszebb barlangkultúráját” tesszük meg. Az aggteleki főbejáratától induló középtúrán az ősember által lakott termeken megyünk végig. Közben érintjük a barlang főágában tóvá szélesedő *Styx-patakot*. Ott csónakázni is lehet. A tó partján levő hangversenyteremben fény- és hangjátékot élvezhetnek a látogatók, majd a cseppkövekkel dúsan díszített termék során csodálhatják a természet nagyszerű alkotásait.

A megismert táj természeti és kulturális értékeinek védelme érdekében 1978 decemberében megalakították az *Aggteleki Tájvédelmi Körzetet*, amely az Aggtelektől Tornanádaskáig terjedő összefüggő karszterületet foglalja magában, de hozzá tartozik még a Perkupa környéki területen a Szár-hegyen és a Telekesi-völgy környéke is. Ennek az új tájvédelmi körzetnek a feladata a terület védelmén kívül a környezetvédelmi gondok megoldása, és a természeti látványosságok, műemlékek minél szélesebb körben való megismerttetése.

Dr. Gábor András
Agrártudományi Egyetem,
Gödöllő

200 ÉVE SZÜLETETT Berzelius

H_2SO_4 , Na_2CO_3 : már régóta nemcsak a kémikusok, hanem minden általános iskolát járt ember ismeri a hasonló betű- és számkombinációk jelentését, s tudja, hogy vegyületeket jelölünk velük (példánkban a kénsavat és a nátrium-karbonátot, más néven a szódát jelöltük). Azt is tudjuk: a kémiai elemek *vegyjeleiből* összeállított vegyi *képlet* elárulja, hogy a vegyület *milyen elemekből* áll, annak egy molekulája a különféle elemeknek *hány atomját* tartalmazza, ráadásul az *atomsúlyok* ismeretében a képletből a vegyület *mennyiségi összetétele* is megállapítható. A vegyi képletírás *nemzetközi*. Ezért japán vagy arab írású szövegből is megérthetők a benne tárgyalt kémiai reakciók. Ez a nemzetköziség nagy előnye a kémiai irodalomnak. A vegyjeleket és az atomsúlyok első kielégítő pontosságú meghatározását *Berzeliusnak* köszönhetjük. S megalkotójuk óriási szakmai tekintélyének nagy szerepe volt abban, hogy egyetemlegesen elfogadták e jelölésmódot a világon.

A *katalízis* olyan jelenség, amikor egy kémiai folyamat egy bizonyos anyagnak — a *katalizátornak* — a jelenlétében másképpen, gyorsabban vagy jobban megy végbe, mint egyébként. A mai vegyiparban első sorban katalikus folyamatokat alkalmaznak: ipari fontosságuk felmérhetetlen. Az idevágó jelenségeket elsőnek ugyancsak Berzelius vizsgálta kimerítően, s ő adta az elnevezést is. A *polimer* és az *izomer* szó szintén fontos kémiai fogalmat jelöl. Ezek is Berzeliustól származnak. Mindenfajta kémiai laboratóriumi munkához elengedhetetlen a *kémcső*. Az általános iskolás ebben kísérletezik, de ugyanúgy hozzátartozik ez a legmodernebb műszerekkel felszerelt kutatólaboratóriumhoz vagy az orvosi diagnosztikai laboratóriumhoz is. Ezt az egyszerűségben nélkülözhetetlen ügyes kis eszközt szintén Berzelius találta fel. És még annyi mindent csinált, hogy Berzeliusnak, a valaha élt egyik legnagyobb kémikusnak csak a legfontosabb műkairól emlékezhetünk meg itt születésének 200. évfordulója alkalmából!

Élete

Jöns Jakob Berzelius (ejtsd: Jönsz Jákob Berszéliusz) 1779. augusztus 20-án született *Värfversundában*, Svédországban. Atyja tanító volt. Szülei korán meghaltak, nyolcéves korára árva maradt. Mostohaapjánál, majd más rokonoknál nevelkedett. Nem csoda, hogy gyermekko-

Jöns Jakob Berzelius (1779–1848)

